

Nr 715

Av herr Hagberg m. fl. i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 54, angående reformering av den obligatoriska skolan m. m.

Med tillfredsställelse kan konstateras att riksdagen äntligen — efter mer än två årtionden av utredningar och försöksverksamhet — kan fatta definitivt beslut om införande av nioårig obligatorisk grundskola och att föreliggande förslag (Kungl. Maj:ts proposition nr 54 år 1962), som vi i huvudsak kan ansluta oss till, bygger på de progressiva tankegångar och förslag som framlagts av 1946 års skolkommission och 1957 års skolberedning.

Även om det nu framlagda förslaget i vissa avseenden bär kompromissens prägel — vi anser att det varit riktigare med ett helt sammanhållet högstadium, så att differentieringen också i nionde årskursen skett inom klassens ram — anser vi oss dock, med hänsyn till de praktiska omständigheter som anförts, kunna acceptera den föreslagna organisationen som en övergång till ett framtida helt sammanhållet högstadium. Principiellt ståndpunktstagande för sammanhållna klasser även i nionde årskursen har företrätts av bl. a. skolöverstyrelsen, Landsorganisationen, majoriteten inom Stockholms skoldirektion och Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund. Då det anförs att det av pedagogiska skäl inte är möjligt att *nu* ta steget fullt ut i detta hänseende, anser vi självklart att de pedagogiska ansträngningarna från början inriktas på att åstadkomma de nödvändiga förutsättningarna.

Endast genom grundliga, allmänbildande kunskaper kan ungdomarna skapa sig en självständig uppfattning om saker och ting. Med hänsyn härtill anser vi att de yrkesinriktade linjerna inom nionde årskursen bort få större utrymme för allmänbildande ämnen (svenska, matematik, fortsatt studium av främmande språk) än vad som avses i det föreliggande förslaget. En bättre avvägning anser vi borde ha varit att ungefär lika fördela studietiden mellan de yrkesförberedande och de allmänbildande ämnena, eventuellt i sådan form att det kunnat ske en verklig veckoväxling mellan dessa ämnen. Vi ansluter oss i detta hänseende till det särskilda uttalande i frågan, som vid remissbehandlingen av skolberedningens betänkande gjorts av majoriteten inom Stockholms skoldirektion och som även i princip sammanfaller med den ståndpunkt som kommer till uttryck i Landsorganisationens remissyttrande. Med uttalande av önskvärdheten att skolmyndigheterna vid läroplanernas utformning eftersträvar en bättre balans mellan yrkesstudier och allmänbildning avstår vi emellertid av praktiska skäl från att i detta sammanhang ställa särskilt yrkande. I fråga om den praktiska yrkesorienteringen i åttonde årskursen anser vi att den bort omfatta fyra i stället för föreslagna tre veckor. Syftet är att eleverna skall beredas tillfälle att praktiskt bekanta sig med åtminstone ett par olika yrken, och erfarenheter från

försöksverksamheten visar att det behövs åtminstone två veckor för varje yrke om önskat resultat skall kunna uppnås.

Både av skolhygieniska skäl och med hänsyn till att det inom en nära framtid torde bli aktuellt med helt eller delvis genomförande av fem dagars skolvecka i anslutning till den allmänna arbetstidsförkortningen anser vi att en ytterligare reducering av veckotimtalerna bort ske utöver vad som föreslås i propositionen. Särskilt anser vi det angeläget att veckotimtalerna ytterligare minskats något för årskurserna 5 och 6. Då emellertid den redan nu aktuella femdagarsveckan i skolan måste bli föremål för en särskild utredning, som redan signalerats, avstår vi även på denna punkt från att ställa direkta förslag.

En förkortning av det totala veckotimtalet borde varit möjlig att genomföra, därest de riktiga konsekvenserna dragits av uttalandena om ämnet kristendoms-kunskaps ställning i den framtida skolan. Då kristendomsundervisningen emellertid inte bara bör ses i detta sammanhang utan ifrån den principiellt viktiga ståndpunkten om religionsfriheten, anser vi oss närmare böra utveckla våra synpunkter i detta avseende och även ställa ett konkret förslag.

Vi hälsar med tillfredsställelse departementschefens principförklaring, att han med än större skärpa än skolberedningen vill betona dess uttalande, att »kristendomsundervisningen måste bedrivas så, att den inte kommer i strid med kravet på tanke- och trosfrihet». Kristendomsundervisningen skall enligt skolberedningen vara objektiv samt bidra till att skapa förståelse och respekt för olika uppfattningar i livsåskådningsfrågor. Ämnet kristendoms-kunskap skall enligt departementschefens förslag hänföras till gruppen orienteringsämnen.

I konsekvens med uttalanden från såväl skolberedningen som departementschefen anser vi att ämnet kristendoms-kunskap bör ges benämningen religionskunskap och ingå som ett naturligt element i övriga orienteringsämnen, främst historia, och sålunda utgå som självständigt ämne i kurs- och timplaner. Genom en sådan ordning kan undvikas att kristendoms-kunskapen — såsom nu skett — fått procentuellt ökat utrymme, medan timtalet för övriga orienteringsämnen minskat. Detta är beklagligt, särskilt som — vilket skolberedningen också framhåller — denna ämnesgrupp inte minskat i betydelse utan tvärtom och inte minst en god nutidsorientering är nödvändig. Särskilt anmärkningsvärt anser vi det vara att kristendoms-kunskap enligt skolberedningens förslag medtagits som särskilt ämne i timplanen för fackskolan (humanistiska skolan) med två veckotimmar i såväl första som andra årskursen, medan ett ämne som familjekunskap, som borde varit av största betydelse i de åldersgrupper det här gäller, endast kunnat beredas en veckotimme i första årskursen och inget utrymme alls i andra årskursen. Här anser vi att vid den slutgiltiga utformningen av kurs- och timplaner en ändring bör ske.

I anslutning till frågan om kristendoms-kunskapens ställning i den framtida skolan vill vi även beröra frågan om den s. k. morgonsamlingen, även

den av principiell betydelse med hänsyn till tanke- och trosfriheten. Vi ansluter oss till innebörden i det av ledamoten i skolberedningen har Stellan Arvidson avgivna särskilda yttrandet att bestämmelserna om morgonsamling utformas så, att det utesluter alla möjligheter till avvikelse från religionsfrihetens principer. Alternativt anser vi att bestämmelserna kan utformas så, att därest morgonsamling av konfessionell karaktär förekommer, med bön, psalmsång och dylikt, skall deltagandet från elevernas sida vara frivilligt. Denna religionsfrihetens princip bör stadgas i skollagen.

Den nya grundskolan kommer att ställa stora krav på lärarutbildningen och fortbildningen av lärare. Med uttalande av den enligt vår mening självklara ståndpunkten att staten svarar för samtliga kostnader för lärarnas vidareutbildning vill vi aktualisera en ny tanke: att alla lärare, utöver de föreslagna relativt få studiedagarna — där i enlighet med departementschefens förslag deltagandet för lärare bör vara en skyldighet — reguljärt beredes tillfälle delta i en längre fortbildningskurs, måhända en månad vart tredje år, dvs. efter ett fullföljt stadium. Denna längre fortbildning, som borde vara obligatorisk och ske med bibehållna löneförmåner, bör bli föremål för särskild utredning i samband med hela frågan om lärarutbildningen.

Den framtida skolan kommer även att ställa stora krav på nya läroböcker och övrig undervisningsmateriel, audiovisuell utrustning, hjälpmedel för inläring etc. Vi vill i detta sammanhang framhålla att det vore naturligt att det för läroböcker och övrig skolmateriel skapades ett särskilt statligt förlag, som vi tidigare föreslagit i särskild motion.

För att från början möjliggöra att varje elev i den nya grundskolan verkligen kan tillgodogöra sig den individualiserade undervisning, som svarar mot vederbörandes fallenhet och intresse, anser vi det nödvändigt med särskilda stödåtgärder. Många ungdomar kan av sociala skäl, på grund av trångboddhet, bristande studietradition, på grund av att de i hemmet inte kan få det stöd som skulle behövas, inte tillgodogöra sig de möjligheter som den nya grundskolan erbjuder. Här bör från samhällets sida hjälp ges i form av organiserad läxhjälp, med hemarbetets förläggande till skolan. I många kommuner förekommer redan i samband med den nioåriga försökskolan och övergången till treårig realskola sådan stödverksamhet. Frågan om att utbygga denna verksamhet med statligt ekonomiskt stöd bör bli föremål för snabbutredning från skolöverstyrelsens sida, och erforderliga medel bör ställas till förfogande för ändamålet.

På samma sätt anser vi det synnerligen angeläget att snabbt utvidga och förbättra det ekonomiska stödet åt barnfamiljerna i samband med den obligatoriska skolplikten utökning, i form av utbyggnad av de redan nu utgående studiestipendierna eller genom utvidgning och förbättring av de allmänna barnbidragen.

I frågan om betygsättningen vill vi med hänvisning till remissyttrandet från olika håll om skolberedningens betänkande kort och gott föreslå, att betyg i uppförande och ordning från början avskaffas i den obligatoriska skolan.

Som framgår av departementschefens yttrande har redan så många av

landets kommuner övergått till försöksverksamhet med nioårig enhetsskola, att de folkmängdsmässigt motsvarar 53 procent, dvs. mer än hälften av landets invånarantal. Med hänsyn härtill borde det vara möjligt att genomföra den obligatoriska nioåriga grundskolan i snabbare takt än vad i propositionen förutses. Vi utgår ifrån att alla resurser kommer att sättas in i detta syfte.

Beträffande kostnadsfördelningen mellan stat och kommun, som närmare kommer att behandlas i samband med 1958 års skatteutjämningskommittés arbete, vill vi föreslå — i överensstämmelse med remissuttalande från Stockholms skoldirektion — att den kostnadsfördelning, som förutsattes vid införandet av fria läroböcker, fri undervisningsmateriel och fria skolmåltider, snarast återställs och att som riktlinje för kostnadsfördelningen i övrigt bör gälla att staten skall svara för samtliga merkostnader i samband med skolreformens genomförande och att en omprövning av hela frågan om kostnaderna för skolväsendet bör ske i syfte att staten skall övertaga huvudparten av dessa kostnader utan att den lokala ledningen för skolväsendet på något sätt begränsas.

Med hänvisning till vad som sålunda anförts hemställs,

att riksdagen för sin del i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 54 år 1962 måtte uttala

att särskilda stödåtgärder vidtages för beredande av läxhjälp och hemarbetets förläggande till skolan samt att här för erforderliga medel ställes till förfogande;

att den kostnadsfördelning mellan stat och kommun, som förutsattes vid införandet av fria läroböcker, fri undervisningsmateriel och fria skolmåltider, snarast återställs och att som riktlinje för kostnadsfördelningen i övrigt bör gälla att staten skall svara för samtliga merkostnader i samband med skolreformens genomförande och för framtiden överta huvudparten av kostnaderna för skolväsendet utan att den lokala ledningen därför på något sätt begränsas;

att ämnet kristendomskunskap utgår som självständigt ämne i den obligatoriska nioåriga grundskolan och fackskolorna och i stället under benämningen religionskunskap ingår som en naturlig del i övriga orienteringsämnena, samt

att bestämmelserna om morgonsamling utformas så, att de utesluter alla möjligheter till avvikelser från religionsfrihetens principer och att — i den mån morgonsamling av konfessionell karaktär förekommer — deltagandet från elevernas sida skall vara frivilligt samt att stadgande härom inskrives i skollagen.

Stockholm den 23 mars 1962

H. Hagberg

Helmer Holmberg

Knut Senander

Gustav Johansson